

Bescherming van vrouwen

Pilootdepartement: Federale Overheidsdienst Justitie

Werkdocument 36

I. TOE TE PASSEN BEPALINGEN

Artikel 76 - Protocol I

1. *« Vrouwen dienen in het bijzonder te worden ontzien en met name te worden beschermd tegen verkrachting, gedwongen prostitutie en iedere andere vorm van aanranding van de eerbaarheid.*
2. *Gevallen van zwangere vrouwen, en met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders die zijn gearresteerd, gevangen worden gehouden of zijn geïnterneerd om redenen verband houdende met het gewapende conflict, dienen met de hoogste prioriteit te worden onderzocht.*
3. *De partijen bij het conflict moeten voor zover mogelijk trachten te vermijden dat doodvonnissen worden uitgesproken ten aanzien van zwangere vrouwen, of met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders, wegens een strafbaar feit dat verband houdt met het gewapende conflict. De doodstraf voor zodanige strafbare feiten zal bij die vrouwen niet worden voltrokken ».*

A. Rechtsgrond

1. Internationaal recht
 - a) Vierde Conventie van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd;
 - b) Aanvullend Protocol I bij de Conventies van Genève van 12 augustus 1949;
 - c) Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ondertekend te Rome op 4 november 1950;
 - d) Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten opgemaakt te New York op 19 december 1966;
 - e) Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, opgemaakt te New York op 18 december 1979 (artikel 4, § 2 en art. 6);

- f) Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof, goedgekeurd te Rome op 17 juli 1998 (artikel 7, §1, g) en artikel 8, §§2b) xxii).

2. Nationaal recht

- a) Wet van 3 september 1952 houdende aanneming van de vier Conventies van Genève van 1949 (Belgisch Staatsblad van 26 september 1952);
- b) Wet van 16 april 1986 houdende aanneming van het Aanvullend Protocol bij de Conventies van Genève van 12 augustus 1949 inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten (Belgisch Staatsblad van 7 november 1986);
- c) Wet van 13 mei 1955 houdende aanneming van het (Europees) Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend op 4 november 1950 te Rome (Belgisch Staatsblad van 19 augustus 1955);
- d) Wet van 15 mei 1981 houdende aanneming van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966 (Belgisch Staatsblad van 6 juli 1983);
- e) Wet van 11 mei 1983 houdende aanneming van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen van 18 december 1979 (Belgisch Staatsblad van 5 november 1985) ;
- f) Overeenkomstig de artikelen 372 tot 378bis van het Strafwetboek zijn aanranding van de eerbaarheid en verkrachting strafbaar;
- g) Artikel 29 van de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, waarin artikel 409 van het Strafwetboek wordt hersteld;
- h) Wet van 5 augustus 2003 betreffende ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, waarbij in het Strafwetboek de artikelen 136ter, 7°, en 136quater, §1, 4° worden ingevoegd.

B. Analyse van de te nemen maatregelen

1. Het internationaal humanitair recht bevestigt het fundamentele principe van gelijkheid tussen man en vrouw, dit verbod op discriminatie houdt echter niet in dat er geen onderscheid mag worden gemaakt, rekening houdend met de eerbied die vereist is omwille van hun geslacht.

Deze bijzondere eerbied wordt niet juridisch gedefinieerd, maar omvat een aantal begrippen, namelijk eer, eerbaarheid, zwangerschap, het baren van kinderen. De uitdrukkelijke vermelding in bepaalde artikelen

heeft vooral voor gevolg dat het principe nog wordt versterkt eerder dan dat de toepassing ervan wordt beperkt.

2. De Vierde Conventie van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd omvat verscheidene artikelen die speciaal over vrouwen handelen:

- Artikel 14 lid 1: Oprichting van hospitalisatie - en veiligheidsgebieden en -plaatsen ten voordele van zwangere vrouwen
- Artikel 16: Algemene bescherming van zwangere vrouwen.
- Artikel 17: Evacuatie van kraamvrouwen.
- Artikel 21: Geneeskundige transporten te land en te water.
- Artikel 22 lid 1: Geneeskundige transporten door de lucht.
- Artikel 23 lid 1: Zendingen van geneeskundige voorraden, onontbeerlijke levensmiddelen, kleding en versterkende middelen.
- Artikel 27 lid 2: Behandeling van vrouwen als zijnde beschermde personen.
- Artikel 38 lid 5: Vreemdelingen - Niet-gerepatriëerde personen - Voorkeursbehandeling.
- Artikel 50 lid 5: Bezette gebieden - Naleving van de voorkeursmaatregelen.
- Artikel 76 lid 4: Behandeling van gedetineerden - Afzonderlijke verblijven.
- Artikel 85 lid 4: Interneringsoorden - Verblijven - Hygiëne.
- Artikel 89 lid 5: Voeding - Extra voeding.
- Artikel 91 lid 2: Geneeskundige verzorging - Bevallingsziekten - Ernstige ziekten.
- Artikel 97 lid 4: Fouilleren.
- Artikel 98 lid 2: Financiële middelen en individuele rekeningen zonder discriminatie.
- Artikel 119 lid 2: Tuchtrectelijke straffen - Grenzen, houdend met het geslacht.
- Artikel 124 lid 3: Afzonderlijke verblijven voor vrouwen waarin tuchtrectelijke straffen worden ondergaan.
- Artikel 127 lid 3: Omstandigheden van overbrenging van zieke geïnterneerden.
- Artikel 132 lid 2: Invrijheidstelling, repatriëring en onderbrenging op neutraal gebied gedurende de vijandelijkheden of de bezetting - Speciale overeenkomsten.

Protocol I vervolledigt de Conventies en geeft aan de burgers en bijgevolg ook aan de vrouwen die geen strijder zijn een betere juridische bescherming:

Artikel 8 a) geeft een definitie van wie gewonden en zieken zijn. Ook zwangere vrouwen en kraamvrouwen vallen hieronder.

Artikel 70 § 1 heeft betrekking op de hulpverleningsacties van humanitaire en onpartijdige aard die zouden worden uitgevoerd. In dit geval moet voorrang worden gegeven aan aanstaande moeders, kraamvrouwen en zogende moeders.

Artikel 75 § 5 stelt een bijzondere behandeling verplicht voor vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd om redenen verband houdende met het gewapend conflict.

Omwille van hun hoedanigheid van personen die beschermd worden door de IVde Conventie zijn op de vrouwen alle bepalingen van toepassing die het fundamentele principe van een menselijke behandeling, dat met name eerbied voor het leven en voor de lichamelijke en geestelijke integriteit omvat, huldigen. Bovendien hebben zij, voor wat de misdrijven verband houdende met het gewapend conflict betreft, recht op een vonnis dat door een onpartijdige en op regelmatige wijze samengestelde rechtbank wordt gewezen, die tevens de gerechtelijke waarborgen dient na te leven.

3. Paragraaf 1 van artikel 76 heeft als doel datgene wat in het 2de lid van artikel 27 van de Vierde Conventie voorzien is voor vrouwen, in hun hoedanigheid van beschermde personen, toepasselijk te maken op alle vrouwen die zich op het grondgebied van een Partij bij het conflict bevinden; Dit lid luidt als volgt:

"Vrouwen moeten in het bijzonder worden beschermd tegen iedere aanslag op hun eer, met name tegen verkrachting, gedwongen prostitutie en iedere aanranding van hun eerbaarheid."

Ook paragraaf 2, punt b) van artikel 75 (fundamentele waarborgen) aangevuld met het woord « verkrachting », wordt herhaald.

De norm, vervat in artikel 76 heeft een algemene draagwijdte. Hij is net zo goed van toepassing op de vrouwen die getroffen worden door het gewapend conflict als op de anderen, op de vrouwen die beschermd worden door de Vierde Conventie als op diegenen die er niet door beschermd worden. Deze norm beoogt eveneens de eerbied voor de persoon en de eer, zoals voorgeschreven door paragraaf 1 van het artikel 75, en de speciale behandeling voor vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd (paragraaf 5).

In de toepassing van de inhoud van deze eerste paragraaf in de interne Belgische rechtsorde wordt voorzien door de hierna volgende bepalingen van ons Strafwetboek: de artikelen 375 (wat verkrachting betreft), 380bis (wat prostitutie betreft) en 373 (wat de aanranding van de eerbaarheid betreft).

Hierbij dient te worden opgemerkt dat tevens door een beroep te doen op het begrip *minimum vereiste graad van menslievendheid*, bijkomend in de toepassing van deze paragraaf met een algemene draagwijdte, wordt voorzien dat in de onvoorwaardelijke verboden die in de Conventies van Genève en in de instrumenten betreffende de rechten van de mens gemeenschappelijk zijn, is vervat.

4. Ten einde er zeker van te zijn dat zwangere vrouwen en met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders die zijn gearresteerd, gevangen

worden gehouden of zijn geïnterneerd om redenen verband houdende met het gewapende conflict, zo snel mogelijk worden vrijgelaten, bevestigt paragraaf 2 van artikel 76 het principe volgens hetwelk deze gevallen met de hoogste prioriteit dienen te worden onderzocht.

Naar wij weten voorziet geen enkele Belgische rechtsbepaling (noch in het Wetboek van Strafvordering van 17 april 1878, noch in de wet betreffende de voorlopige hechtenis van 20 juli 1990 (Belgisch Staatsblad van 14 augustus 1990), in de toepassing van de tweede paragraaf van artikel 76.

Voor wat de doodstraf betreft, waarvan sprake in paragraaf 3, is er geen enkele bepaling in de Conventies van Genève die handelt over deze kwestie. Artikel 76, paragraaf 3 voorziet in deze leemte door zich te laten inspireren door artikel 6, 5de lid van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten:

"De doodstraf mag niet worden opgelegd voor misdrijven die zijn gepleegd door personen beneden de leeftijd van achttien jaar en mag niet worden voltrokken aan zwangere vrouwen."

Hoewel in artikel 76 geen sprake is van een absoluut verbod op het uitspreken van de doodstraf ten aanzien van zwangere vrouwen of met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders is het volgens deze bepaling toch raadzaam dat voor zover mogelijk de doodstraf niet wordt uitgesproken. De voltrekking van het vonnis is verboden.

In het Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996 werd de wet bekendgemaakt van 10 juli 1996 tot afschaffing van de doodstraf, voor alle misdrijven, daarover begrepen militaire misdrijven en de oorlogstijd. De doodstraf wordt vervangen door de levenslange vrijheidsberoving.

Thans behandelt het Parlement een ontwerp tot herziening van de Grondwet dat beoogt de afschaffing van de doodstraf in te schrijven in de Grondwet. Het is goedgekeurd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers (Gedr. St. 51 0541/001-008) op 19 februari 2004 en overgezonden aan de Senaat.

II. BETROKKEN DEPARTEMENTEN

- A. Federale Overheidsdienst Justitie
- B. Ministerie van Landsverdediging
- C. Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken.
- D. Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken
- E. Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

III. BUDGETTAIRE WEERSLAG

De draagwijdte van eventuele budgettaire implicaties kan nog niet nader worden bepaald.

IV. STAND VAN ZAKEN

Het is van belang dat de vereiste bepalingen worden uitgewerkt zodat de vrouwen de bijzondere behandeling kunnen genieten die aan hen verschuldigd is krachtens de Vierde Conventie en het Eerste Aanvullend Protocol, naast de algemene bescherming die de andere burgerslachtoffers eveneens genieten. Deze regels betreffen de meest verscheidene gebieden. Ze beogen eveneens de eerbiediging van de persoon en de eer zoals voorgeschreven door paragraaf 1 van artikel 75 (Fundamentele waarborgen).

Laten wij evenwel verduidelijken dat de uitvoering van de eerste paragraaf, door de voormelde bepalingen van ons Strafwetboek, reeds is verzekerd en dat dit evenzeer het geval is voor de derde paragraaf. Immers, wanneer men instemt met een ruime interpretatie van artikel 11 van het Strafwetboek wordt de geest van deze derde paragraaf nageleefd.

Overigens ontwikkelt artikel 76 de in de Vierde Conventie van Genève vervatte regels betreffende de bescherming van vrouwen. Het is duidelijk dat een verdeling van de bevoegdheden moet worden gemaakt onder de verscheidene betrokken departementen.

Inzake geneeskundige aangelegenheden valt de toepassing van de artikelen 14, 16, 21, 22, 23, 85, 89, en 91, om er slechts enkele aan te halen, onder de bevoegdheid van de Minister van Volksgezondheid. De toepassing van de artikelen 28, 50 en 132 behoort evenwel tot de bevoegdheid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De aandacht moet ook worden gevestigd op de resolutie die de XXVIe Internationale Conferentie van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan op 7 december 1995 over vrouwen heeft aangenomen, alsmede op de engagementverklaring inzake de bescherming van vrouwen in het kader van gewapende conflicten van het ICRK tijdens de 27ste conferentie van het Rode Kruis en van de Rode Halve Maan die plaats had te Genève van 31 oktober tot 6 november 1999.

Van die intentie is een verslag opgemaakt ten behoeve van de 28ste Internationale Conferentie van het Rode Kruis en van de Rode Halve Maan die plaats had te Genève van 2 tot 6 december 2003. Het gaat om een stand van zaken waarin zowel de praktische tenuitvoerlegging van de intentie als de bekomen resultaten aan bod komen.

V. VOORSTELLEN VAN BESLISSING

Het zou dus aangewezen zijn dat de betrokken departementen de diverse te nemen maatregelen uitwerken voor de uitvoering van de artikelen van de Vierde Conventie waarvan sprake in punt I, B., 2. Daartoe zou een beperkte werkgroep dienen te worden samengesteld.

VI. LAATSTE BIJWERKING

Mei 2004

VII. DATUM VAN GOEDKEURING DOOR DE ICHR

8 juni 2004

VIII. BIJLAGEN

/